

פרשת בא

ויט משה את ידו... ויהי חשך..... לא ראו איש את אחיו (י, כב-כג)

ויט משה את ידו על השמים ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים. לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל בני ישראל היה אור במושבתם

וברש"י "חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו אותן ג' ימים (בש"ר), ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה שלא קמו איש מתחתיו וכו', ולמה הביא עליהם חשך שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו", ע"כ.

יש להקשות מדוע דוקא במכת החושך נתקשה רש"י בטעם הבאת המכה ולא הקשה כן ביתר המכות. וביותר יש להתבונן שהקדים ופירט שהיו ו' ימים חושך, וג' אחרונים יותר מן הראשונים, ורק לאחמ"כ הקשה מה טעם הביא זאת עליהם.

ונראה לפרש, עפי"ד המדרש שהובא בטור או"ח (סי' תל) בטעם קריאת שבת הגדול בשמה, משום שמקחו בעשור לחודש שלקחו השה, וכששמעו המצרים שלוקחין זאת לשחיטה הקהו שיניהן ולא עשו דבר למרות שזה אליליהם, ועל שם נס זה קוראין אותו שבת הגדול.

וצ"ב שהרי מכת החושך נשלמה בליל י"ד כמובא בברכות (ד, א), וכיון שמכת חושך נמשכה ו' ימים נמצא שתחילתה היתה בח' ניסן, וא"כ תמוה איזה נס היה בכך שלקחו השה בשבת בי' בניסן, והרי היה להם חושך והמצרים לא ראו זאת. אלא י"ל כיון דכל סיבת הבאת מכת החושך היתה בכדי שיוכלו היהודים לקבור את הרשעים שבאותו הדור כמש"כ רש"י, א"כ בשבת דין הוא שאין קוברין מתים, ולא הוצרכו למכה זו, ונמצא שביום השבת לא היה להם חושך, ובי' בניסן שחל בשבת אכן היה נס גדול שהמצרים לא עשו דבר בלקיחת ישראל את השה לשחיטה.

ומעתה יבוארו דברי רש"י בדיוק נפלא, דלאחר שאמר שמכת החושך התרחשה ו' ימים, נמצא שתחילתה היתה בח' בניסן ולא בי"א לאחר שכבר לקחו השה, וקשה ע"ז דא"כ מה הנס המיוחד בלקיחת השה בשבת, הרי היה זה בזמן החושך ולא ראו זאת המצרים. ועל זה כתב שהיות וטעם נתינת המכה היא בכדי שיוכלו לקבור הרשעים, ודאי שלא נהגה מכה זו בשבת וממילא אף לקיחת השה נס גדול הוא.

מקור: פני יהושע כת